

אָבן מאַסוּ הַבּוֹנִים הֵי־תָה לְרֵאשׁ פִּנָּה

אחת הדרכים לדעת את המהות של משהו היא להתבונן במשמעות השם שלו. הגמרא¹ מספרת ששמות השבטים, יהודה וראובן, מבטאים מהות פנימית שלא ראתה ברוח הקודש. לאחר מכן, מתוך הדיון על שמות אלו, הגמרא מדברת גם על משמעות שמה של רות. רות לא נולדה במקום בו שרתה רוח הקודש; היא היתה בת למלכי אומות העולם, נולדה במקום הטומאה. ואף על פי כן השם שלה מבטא את המשמעות הפנימית שלה ושל צאצאיה, את המהות של דוד המלך "שריווהו להקב"ה בשירות ותשבחות". מכאן שאפילו שם שבא מתוך טומאה מבטא את משמעות בעל השם. הסיבה לכך, אומרת הגמרא, היא ששמות הם מפעל של הקב"ה: "אמר רבי אליעזר דאמר קרא 'לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ'² אל תקרי שמות אלא שמות" האכנסיה שלנו היא ראש פינה, והשם הזה נמצא בהקשר רחב יותר, בפסוק: "אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה"³. בפסוק זה ישנם לפחות ארבעה נושאים שצריך לנסות להבין: מי הם הבונים? מהי האבן? למה הבונים מאסו באבן? אותה אבן שהבונים מאסו בה, למה היא משמשת כראש פינה? אני רוצה לתאר שלושה הסברים לפסוק זה⁴.

<המאסה בציונות

ההסבר הראשון הוא הסבר מיוחד שאומר שה"בונים" הם תלמידי החכמים. הגמרא בברכות⁵ אומרת שתלמידי חכמים נקראים בונים, שכן הם בונים את המציאות על ידי העיסוק שלהם בתורה. לפי הסבר זה, האבן היא החלוצים, כל המפעל הציוני מראשיתו, ותלמידי החכמים מואסים בו. הרב מתאר במקומות רבים את החשיבות של הציונות בה מאסו תלמידי החכמים. מתוכם נחבונן באגרת לד"ר זיידל⁶, בה כותב הרב, "כן, אתחלתא דגאולה ודאי הולכת ומופיעה לפנינו", הצהרת בלפור היא אתחלתא דגאולה. כך הרב קורא לזה. "אמנם לא מהיום

¹ ברכות ז:

² תהלים מו, ט.

³ תהלים קיח, יב.

⁴ בשם הרב טאו.

⁵ ברכות סד. ועין איה שם, פרק ט שסא.

⁶ אגרת תתצא.

התחילה הופעה זו, ההצהרה היא אמנם מאורע חשוב, במיוחד בהקשר שהרב מדבר עליו בהמשך - מלחמת העולם הראשונה - אבל התהליך לא התחיל מההצהרה או מהמלחמה אלא **רק מאז התחיל הקץ המגולה להגלות מעת אשר הרי ישראל החלו לעשות ענפים ולשאת פרי לעם ישראל אשר קרבו לבא**, המושבות היו ההתחלה של תהליך הגאולה. העובדה שיהודים מתיישבים בארץ, מתחילים לעבוד בחקלאות; העובדה שהארץ מתחילה להצמיח פירות, זו ההתחלה. אולי היתה אתחלתא מסויימת עוד לפני המושבות: היישוב הישן, תלמידי הגר"א, תלמידי הבעש"ט; אבל הקץ המגולה הוא דווקא ארץ ישראל שמצמיחה פירות⁷.

רגליים של ברזל

מה משמשת הציונות כאבן פינה, ומדוע?
במסכת ברכות⁸ מסופר שכאשר הובאו לפני רב המנונא תמרים ורימונים הוא ברך על התמרים ואכל אותם קודם. שאל אותו רב חסדא מדוע לא נהג לפי הכלל שהפרי הקודם בפסוק "ארץ חיטה ושעורה"⁹ וגו' הוא זה שעליו מברכים קודם. ענה רב המנונא שהמילה "ארץ" מוזכרת פעמיים בפסוק, וקדימותו של הפרי נקבעת לפי הקרבה למילה ארץ, לא רק לפי סדר הפסוק.

בביאורו של הרב זצ"ל לגמרא זו ב'עין א"ה', הוא מסביר כך: קודם כל, ישנו עקרון הקדימות. הכל מתחיל מהקב"ה וככל שמשוהו יותר קרוב להתחלה, הוא יותר אלוקי, וממילא הוא קודם לברכה - כלומר, הברכה מקדימה לצאת לפועל דרכו. נקודה שניה היא שהקדימות תלויה דווקא בארץ; הקרבה לארץ ישראל והקרבה לקב"ה הם אותו הדבר. ארץ ישראל היא היסוד לקרבת ה', היסוד להשפעת התורה בשלמותה. רק בארץ ישראל מופיעה התורה במילואה. לכן, כל הקרוב לארץ הוא גם קרוב יותר לקב"ה וממילא הברכה יוצאת לפועל דרכו.

נקודה שלישית היא העובדה שהמילה "ארץ" מופיעה פעמיים בפסוק: "ארץ חיטה ושעורה", "ארץ זית שמן ודבש". הרב מבאר שהארץ הראשונה היא הרוחנית והשנייה היא הארץ הגשמית. אדם שקשור לתהליכים ארציים, שבונה את הארץ ומוסר עליה את הנפש, הוא אדם שקשור לארץ השנייה, הגשמית. אדם כזה קרוב לקב"ה יותר מאדם שפחות קרוב לארץ - הגשמית והרוחנית - אפילו אם אותו אדם רוחני מאד, ולכאורה קרוב לקב"ה.

⁷ סנהדרין צח.

⁸ ברכות מא: ועין א"ה שם, פרק שישי פסקה מ'.

⁹ דברים ח', ח'.

בהמשך הגמרא הזו מופיעה נקודה רביעית, שמסבירה למה משמשת הציונות כאבן פינה: רב חסדא, לאחר ששמע את תשובת רב המנונא, מגיב בצורה מוזרה - הוא אומר "מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינך". כלומר, הוא רוצה שיהיו לו רגליים של ברזל, על מנת שיוכל לשמש את רב המנונא.

הרב מבאר שרגלי הברזל הן הארץ הגשמית אותה הזכרנו קודם. "הצד הגשמי והחומרי של הכלל... רכב ברזל, בריחי ברזל". כלומר, הכוונה לכוח צבאי.

רגלי הברזל הללו נחוצות גם על מנת להבין את התורה של רב המנונא. רגלי הברזל, הגשמיות של ארץ ישראל, בונות בעם ישראל לא רק יכולות גשמיות, אלא גם רוחניות. במובן הזה החלוציות היא אבן הפינה לא רק לתהליך הגשמי אלא גם לתהליכים רוחניים: בלעדיה אי אפשר להבין את התורה העמוקה של רב המנונא, ולבנות "ממלכת כהנים וגוי קדוש"¹⁰. כשאנשי הרוח מואסים באבן הפינה המעשית, אין להם רגלי ברזל, ולכן הם אינם יכולים להבין הבנה עמוקה של התהליכים הרוחניים.

מאיסת התורה

הסבר השני של הפסוק הוא שהבונים הם החלוצים, בוני הארץ, הציונות עצמה - והם מואסים בתורה. מאיסה בתורה היא מאיסה בתהליך של היהדות, בתהליך של האלוקות. מאיסה בתורה היא מאיסה באבן הפינה של כל האידיאלים של עם ישראל.

הרב מבאר את משמעות המאיסה הזו בצורה פנימית יותר, במאמר שנקרא "אחדות וּשְׁנִיּוּת"¹¹. אחדות, מבאר הרב, היא בעצם האמת: האמת היא שהעולם כולו אחד. אין שניים, אלא רק הקב"ה; "אין עוד מלבדו". הוא ממלא הכל, נמצא בכל מקום. עם זאת, הימצאותו בכל לא מאיינת את העולם, אלא מחייה אותו. אם נאמר זאת במלים של הרב, הרוחניות היא הקיום, המהות, המשמעות, הערך והאיכות של כל החיים. אפשר לראות דוגמה לעקרון הזה ביחס בין האדם הפרטי לנשמתו: הנשמה של האדם ממלאת אותו, מחייה אותו, לא מוחקת אותו. להיפך: מיד כאשר נוטלים ממנו את הנשמה, הוא מאבד לא רק את המשמעות של חייו אלא גם את עצם מציאותו.

מוסיף הרב שלבד מכך שהאחדות היא האמת, שהמציאות של העולם היא אחדותית, יש כאן עוד מדרגה - כך עם ישראל מרגיש וחי את העולם: המבט שלו אחדותי. הוא חי את

¹⁰ שמות י"ט, ו'.

¹¹ מאמרי הראי"ה עמ' 234.

האחדות עד כדי כך שכל תהליך שלו נובע מהאחדות הזו. תהליך זה הוא לאו דווקא מודע, כלומר - אם נראה שהאומה הישראלית מחליטה לממש את עצמה בצדדים כלכליים, חברתיים, מדיניים, בריבונות וצבא - גם אם נראה שכל התהליכים הגשמיים הללו נעשים על ידי אנשים גשמיים - עדיין אי אפשר לומר שהתהליך הזה מנותק מתהליכים פנימיים. במהות של העולם, ובמיוחד במהות של האומה הישראלית - אין נתק בין הפנים לחוץ. התהליך הגשמי מתחיל בעולם הפנימי. כאשר ישנה התקדמות של הצדדים הגשמיים, זו עדות להתעוררות של העולמות הרוחניים ולדרישה שלהם מהמציאות הגשמית לממש את עצמה. יותר מזה: העולמות הרוחניים הם אלו שנותנים טעם לחיים של כל אחד ואחד. עד כמה שהעולמות הגשמיים יהיו עשירים ומופלאים, עדיין הטעם שלהם בא מהעולם הרוחני. ככל שהוא יותר חזק יש לתהליכים הגשמיים משמעות יותר גדולה. השקפה זו היא האחדות.

עולם של שְׁנִיּוֹת

שנה גם השקפה של שניוּת. היא אומרת שיש לנו עולם הכרתי של תודעה. התודעה לא בהכרח מכירה באחדות של המציאות ומודעת לה. אדרבה, בדרך כלל היא רואה את החומריות כסותרת לרוחניות. מהשקפה זו נוצרת בעולם אלילות גשמית ורוחנית. את האלילות הגשמית אנחנו מכירים: אלילות של פסלים וצלמים. לעומת זאת, לאלילות הרוחנית אנחנו פחות מודעים. היא הפוכה מהרוחניות האחדותית עליה דברנו קודם - רוחניות מקורית שהיא המהות של הכל, ממלאת ונותנת משמעות להכל. האלילות הרוחנית היא רוחניות מזויפת; יש לה טינה כלפי העולמות הגשמיים, מפני שהיא רואה אותם כסותרים את הרוחניות. הנצרות, שנולדה מתוך עם ישראל, הוציאה את האלילות הזו לפועל בצורה אגרסיבית. לכן היא עוררה אנטישמיות גדולה בעולם, כי עם ישראל נתפס כאחראי לכל החורבן שהאלילות הרוחנית הביאה. אמנם מי שהחריב בפועל היתה הנצרות, אבל שורש האלילות הרוחנית קיים בעם ישראל.

בהמשך המאמר מדבר הרב על תופעה של אלילות רוחנית בעם ישראל. בכל פעם שתהליך גשמי מתעורר, אנשי הרוח של עם ישראל נלחמים בו. כתגובה קמים אנשי התחיה והציונות, אנשים שבעצם התעוררו על ידי הרוחניות האמיתית, ותובעים את עלבון הגשמיות. הם מוחים על הדיכוי שדיכאו אנשי הרוח את הצד הגשמי בעם ישראל. הם רוצים לחיות את העולם הזה, הגשמי, והרצון שלהם גורם להם לכפור ולהרוס את האליל הרוחני. הם שוברים את הרוחניות שמרגישה נתק ושלילה כלפי העולמות הגשמיים.

שבירת הרוחנית המנותקת גורמת לחורבן גדול מאד: כשאדם הורס את האליל הרוחני הוא בדרך כלל הורס גם את הרוחניות עצמה. אותם יהודים שמכוח האחדות שבתוכם בעטו באיליל הרוחני והרסו אותו, למעשה 'שפכו את התינוק עם המים': הם הרסו לא רק את האלילות הרוחנית, אלא גם האחדות הרוחנית האמתית. הם מאסו בתורה, בראש הפינה של עם ישראל. בסופו של דבר המרד הזה גורם להם לחורבן ולהרס עצמי, כי אדם אינו יכול לחיות ללא רוחניות.

תוצאות הכפירה ברוחניות

עד כאן תיארו באופן מחשבתי את ההרס העצמי שיוצרת המרידה ברוחניות האמיתית, השבר שקורה כשהבונים מואסים באבן הפינה הרוחנית. כדי להכיר את ההרס גם באופן קיומי, נביא דוגמאות מארבעה יהודים, שאמנם אינם אנשי קודש, אך בשל יהדותם, בשל ההסתכלות של האחדות והתום שהיתה להם, הם הכירו בהרס הזה ותיארו את החורבן שנוצר בחיים כאשר אין יחס בין העולמות הרוחניים למציאות. הראשון הוא שלמה מימון. הוא היה קשור למגיד ממזריטש, עזב את החסידות והתקרב לקנט. הוא היה הראשון ששם לב לבעיה שיש בדברי קנט מבחינה מדעית, מחשבתית: הוא אמר שהתורה של קנט היא ארמון יפה, שאין לו אחיזה במציאות. ממילא, מבחינה מדעית, אין לדברים של קנט שום משמעות.

היהודי השני, שתפס את החיסרון הזה בצורה כואבת ועמוקה יותר, הוא היינריך היינה. היינה אמר¹² שהגורל מינה את קנט לשקול קפה וסוכר, ובמקום זאת הוא שקל את הראש של המלך.

משמעות המשל היא שעל אף שקאנט היה ללא ספק פילוסוף חשוב, שלמעשה הציל את הפילוסופיה מקריסה ואחריו היתה לה עדנה ומעוף - היינה, כמשורר מול פילוסוף, אמר

¹² "בתחום הרעיונות, עמנואל קנט הינו ארכי-רוצח הרבה מעל ומעבר למקסימיליאן רובספייר בתחום הטרור. השניים ניחנו בקווי דמיון רבים אשר מזמינים השוואה בין שני האישים. ראשית, אנו מוצאים בשניהם אותה פיכחות עקשנית, הדה וחסרת פיוטיות. שנית, אנו מוצאים בשניהם אותו הכישרון לחשדנות, רק שאחד מפנה את חשדנותו כלפי רעיונות וקורא לזה ביקורת, ואילו השני מפנה אותו לאנשים ומזכה אותו במעלה הרפובליקנית. אך שניהם מיצגים במידה הגבוהה ביותר את הבורגנות הפרובינציאלית. הטבע גזר עליהם לשקול קפה וסוכר, אבל הגורל קבע שהם צריכים לשקול דברים אחרים והניח על המאזניים של האחד מלך, ועל המאזניים של האחר אל."

"Concerning the History of Religion and Philosophy in Germany", Heinrich Heine, Selected Works, trans. by Helen M. Mustard (New York: Random House, Inc., 1973) – תרגום חופשי -

שהפרדיגמות של קנט, שורשי התבונה שלו, היו פרגמטיות ומעשיות (אמנם הוא לא היה דמות פוזיטיבית, כמו הפילוסופים האנגלים שהיו חומרניים ופרגמטיסטים; הוא היה אדם רוחני, אך רק עד גבול מסוים). מלך, לעומת זאת, הוא דבר שאין לו שום משמעות מעשית ופרגמטית. מלך הוא לא מנכ"ל, לא ביצועיסט. מה שמייחד אותו זה שהוא מייצג משהו מהותי, איכות פנימית גדולה. אין לו תכלית אלא להיות.

ממילא, אמר היינה, כשקנט התעסק עם האל, הוא לא היה מסוגל לקבל בתוך הנטייה הפנימית שלו את היחס אל הראש של המלך, מפני שמי שהעולם שלו בנוי על פרגמטיזם רוחני, רציונאלי, אין לו יחס לעצם, לדבר כשהוא לעצמו, אלא רק להמון ביטויים ומימדים שלו.

הוא מדד אותו על פי אמות המידה שלו, של קנט, והחליט שאין לנו יחס אליו. לכן הוא אמר שאפשר לוותר על הראש של המלך, לערוף אותו, ובזה לוותר לגמרי על הרוחניות. היינה הרגיש שהאמירות של קנט הן החורבן הכי גדול. הוא כינה את קנט, שהיה בחייו האישיים אדם עדין, רגיש ואציל, "ארכי-רוצח". הוא צפה מראש שמאמירות כאלו יצמח הַרְשַׁע הגדול ביותר בעולם, מפני שאם אין יחס לעצם, אם הדברים לא נובעים מנקודת האיכות, מנקודת הגובה והמהות הפנימית - אין משהו שמרים את האדם למושגים מוחלטים, אבסולוטיים, וממילא מה שנוצר זה כל מיני ציוויים מוסריים בתוך העולם הרציונאלי של האדם. אז בהתחלה זה אולי ערכים, אבל בסוף זה יכול להפוך למכונה שיש לה כללים משלה. ואכן, משורשי תורתו של קאנט התפתח הנאציזם.¹³

יהודי שלישי, שחי בתוך תהליך נטישת הרוחניות, הוא פרנץ קפקא. קפקא, ברבים מסיפוריו, מתאר את הַרְיִיק וחוסר הפשר של מציאות בה אין רוחניות; ללא רוחניות הכל הופך לריקני ומשעמם.

הרביעית היא אסתר פלד, בספרה 'להרבות טוב בעולם', שמתארת את התחושות של ישראלים היום. היא אומרת שהיום הישראלי עובר ליד הכסא של המלך, והכיסא ריק. הוא חש אי נוחות נוראית ועמוקה – אולי "אי נוחות" הוא ביטוי עדין מדי – מכך שאין מלך, שהכיסא ריק.

כל התופעות הללו הן תוצאה של הכפירה, של נטישת הרוחניות, שהיא המאסה של התנועה הציונית באבן הפינה. המאסה ברוחניות גוררת בעקבותיה אובדן אמות מידה

¹³ ראה מאמרו של ישראל אלדד 'אכן כך הוליד קאנט את אייכמן', 'הגיונות ישראל', עמ' 141-113.

מדעיות, רשע ורצח, ריק ואפרוריות ובסופו של דבר תחושה של אי נוחות, חוסר יכולת לחיות כך.

אבן הפינה – תורת הרב זצ"ל

על פי ההסבר השלישי, הן תלמידי החכמים והן החלוצים הנם ה"בונים". האבן בה הם מואסים היא תורת הרב. פשוט לומר את הפירוש הזה, אך מסובך להסביר אותו. הרב חרל"פ אמר שישנן שלוש מדרגות של צדיקים: מנהיגים של דור, מנהיגים של דורות, וצדיקים שבאו להכריע במחלוקת של פמליה של מעלה. ברב זצ"ל, אמר הרב חרל"פ, היו שלושת המדרגות הללו. קשה מאד לרדת לעומק של שיטה כזו. ננסה לבאר מה שאפשר, בהקשר של הנושא שלנו, מדוע מאיסה בתורת הרב היא מאיסה באבן הפינה.

זווית ראשונה להבנה עוברת דרך קושיה של כמה תלמידי חכמים על תורת הרב. בתורת הרב בולט שהוא תמיד מדבר על כנסת ישראל. על כך הקשו אותם תלמידי חכמים, שתורת הרב יוצרת, חלילה, שניות באלוקות. יש את הקב"ה ויש את כנסת ישראל, המטרוניתא.

כדי להבין את התשובה לטענה זו, רציתי להביא דוגמה מהפילוסופיה המערבית: הפילוסופיה המערבית תמיד הניחה כהנחת יסוד שהיא יכולה לדון על האמת, והעיטוק שלה היה ב'מהי האמת'; עד שיום אחד התעורר האדם ואמר: עד שאני דן על האמת, צריך לדון האם אני בכלל יכול להבין מהי האמת, האם יש לי כלים לכך. זו אולי השאלה המרכזית ביותר.

בדיוק כמו שכדי להכיר את היקום צריך טלסקופ, ולהכיר את המיקרוקוסמוס צריך מיקרוסקופ, כך בשביל להיפגש עם האמת האלוקית יש צורך בכלים. כדי להגיע לקב"ה אדם צריך אספקלריה מאירה, וזוהי כנסת ישראל, הרעיה הנאמנה. היא היחידה שיכולה להכיל ולהיפגש עם הגודל האלוקי. ללא הכלי הזה, אי אפשר להיפגש עם הקב"ה. זו לא שניות, זו הדרך היחידה להיפגש עם האמת.

כשהרב אמר שהוא בונה האומה¹⁴, הכוונה היא אמנם שהוא גם היה הרב של המתיישבים והצבא וכו'; וודאי שכן. אין שום סיבה להתבייש בזה שהוא היה הרב של התהליך הציוני המעשי, כמו שהסברנו קודם. אבל לביטוי "בונה האומה" יש משמעות עמוקה וחשובה

¹⁴ על פי עדותו של הרב הנזיר. מבוא לאורות הקודש, עמוד 21.

יותר. האומה היא הדרך היחידה להיפגש עם הקב"ה. לא רק במובן שתפילה צריכה להיות בציבור, שתורה בציבור היא חשובה. שוב, גם בזה לא צריך להתבייש, זו הדרך היחידה להיפגש עם הקב"ה. אבל ל"בונה האומה" יש מובן עמוק יותר. האומה היא הדרך להיפגש עם הקב"ה גם אצל כל אחד ואחת באופן אישי. כשהרב מדבר על תורת ההכרה¹⁵ הוא אומר שעם ישראל לא היה צריך את החידוש שהכל עובר דרך ההכרות. תמיד ידענו את זה, שהכל עובר דרך כנסת ישראל.

זו נקודה אחת בה הרב סלל את הדרך: תורה של הציבור, של הכלל, האומה. לא במובן שהוא הרב של הציבור ושל האומה, אבל לא של האדם הפרטי. להפך, גם לאדם הפרטי זו הדרך לפגוש את הקב"ה; "להיות שיריים לכנסת ישראל" היא הדרך היחידה להיפגש עם הקב"ה.

אחד המושגים המתארים את מידת המלכות, הוא "ראש פינה". לעם ישראל היו אבות ורועים, כל אחד מהם לקח מידה שאיתה עבד את ה'. עד שבא דוד המלך ולקח את מידת המלכות. "אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה" - על ידי האומה, המלכות, ראש פינה, דוד המלך בנה את הכל. הכל מושתת על מידה זו.

אחד הפסוקים שקשור למידה זו, הוא "בזאת יבוא אהרון אל הקודש"¹⁶. רק ככה, רק "בזאת", אפשר להיכנס אל הקודש. רק דרך המידה של דוד, רק על ידי אותה אבן שמאסו בה הבונים, המידה שהרב קורא לה ספירת האמונה, ניתן להיכנס לקודש. הדרך היחידה להיפגש עם הקב"ה היא דרך האומה, דרך האבן שמאסו בה הבונים. מאיסה בדרך הזו, אותה סלל הרב, היא מאיסה באבן הפינה.

ישנו עוד זווית להסבר מדוע תורתו של הרב היא אבן הפינה. המזמור "לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך"¹⁷ מדבר על כך שדוד המלך פגש את הטוב, את החכמה האלוקית, מעבר למה שבני אדם יכולים להבין. על זה הוא אומר שירה. ובסוף המזמור הוא אומר "שומר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה".

¹⁵ אגרות ראי"ה, איגרת מ"ד.

¹⁶ ויקרא ט"ז, ג'.

¹⁷ פרק ל"ד בתהילים.

כדי להסביר את החידוש של הפסוק, נקדים ונאמר שישנם שלושה סוגי רופאים: יש רופא שמתעסק עם רשעים של החלל הפנוי - אנשים שנפלו בכפירה ובספק, אנשים של "פוסט". הוא יודע להתמודד איתם, לנתח אותם להסביר את הבעיות שלהם. יש רופא של סיטרא אחרא - של אנשים שמשועבדים ליצרים שלהם. בראש של אנשים כאלה יושב אינפנטיל שכל הזמן מנהל להם את החיים. צריך רופא כדי להתמודד עם מחלה כזו, זה ברור. ויש רופא מסוג שלישי - הרב אומר במפורש על עצמו שזה התפקיד שלו¹⁸ - רופא ל"ברי נפלי"¹⁹. ברי נפלי - בני הנפלים - הם דמויות משיחיות ששואפות הרבה ונפלות כל הזמן. הם לא מצליחים לממש את השאיפות והאידיאלים שלהם; השאיפות שלהם גדולות מידי, ולכן הם נשברים. החידוש של דוד הוא שלא נשברו עצמותיו. מהפסוק משמע שדווקא אצלו לא נשברו העצמות: אצל אחרים נשברו העצמות, הרבה מתו, אבל דוד המלך - אולי "נמעך" קצת, משהו נפגע - אבל הוא לא מת ולא נשברו עצמותיו. במהות שלו, בעצמותו, לא קרה כלום. הכל נשאר אותו דבר.

יכולת הריפוי הזו, בה העצמות לא נפגעת, קשורה לנקודה הראשונה שהסברנו, שכדי להיפגש עם הקב"ה צריך את הכלי שמכיל את הגודל האלוכי: דרך כנסת ישראל, דרך האומה הישראלית, אפשר לשמור על שלמות העצמות של האדם.

הנקודה העיקרית של תורת הרב היא בניית היכולת להתמודד עם כל התהליכים המשיחיים שקיימים, עם השאיפות הגדולות של האומה. הרב מדבר במקומות רבים על אנשים ששואפים הרבה, ובגלל זה נכשלים, נופלים ונשברים. אלו דמויות אחרות לגמרי מחולים של חלל פנוי ושל סיטרא אחרא.

לא שאין בדור שלנו כאלה שיש להם בעיות של חלל פנוי, של אפיקורסות; ולא שאין אנשים של יצרים ואינפנטיליות. אבל כל המחלות הללו הן תוצאה של משהו יותר עמוק, של שאיפות לגודל שאי אפשר להכיל ולממש אותו. ממילא אצל אנשים כאלו הכל נשבר, והם נופלים לבורות של חלל פנוי או של תאוות ויצרים. אבל השורש של כל הנפילות, המשמעות של כל התהליך, הוא האור הגדול של הגאולה שנמצא בהם. הסימפטומים שלהם זהים לאלו שנפלו בחלל פנוי ויצרים; אבל הדיאגנוזה, הסיבה לחולייהם הללו, אחרת לגמרי. החידוש של הרב, הרפואה לברי נפלי, רלוונטיים לכל אחד ואחת באופן אישי, וגם לכל האומה בכללה.

– אלו שלושה הסברים למשמעות השם של האכסניה שלנו, של ראש פינה. בעזרת ה' נוכל להיות חלק מהתהליך, משלושת המשמעויות הללו: להיות אבן פינה לתהליך של גאולה, של תורת א"י ושל תורתו של משיח.

¹⁸ עיין קובץ 1, פו: "הנשמות הנפולות שיש להם יחס אלי..."
¹⁹ על פי סנהדרין צ"ו: